

Ефективні справи

«Пріоритетом суду та сторін антикорупційних проваджень в умовах воєнного стану стало гарантування безпеки з можливістю повноцінно реалізовувати процесуальні права та обов'язки»

ЗАУВАЖУЄ ОЛЬГА ПРОСЯНЬОК, КЕРУЮЧИЙ ПАРТНЕР АО AVER LEX

— Які суттєві зміни щодо розслідування та розгляду корупційних злочинів за час повномасштабного вторгнення, на вашу думку, можна виділити?

— Повномасштабна війна стала викликом не лише для юридичного бізнесу, але і для правоохоронних та судових органів антикорупційної ланки. Суд і сторони були змушені підлаштувати свою діяльність під нові реалії, забезпечуючи водночас дотримання загальних засад кримінального провадження, основоположних прав та свобод учасників. Серед усіх нагальних питань, які сформуливали порядок денний, у пріоритеті стало гарантування безпеки, збереження життя, здоров'я учасників із можливістю також повноцінно реалізувати їхні процесуальні права та обов'язки.

Упродовж 2022 року спостерігалися зміни динамічності роботи органів розслідування та прокуратури, оскільки певна кількість детективів і прокурорів мобілізувались для несення військової служби в умовах воєнного стану, а судовий розгляд окремих корупційних кейсів уповільнився з огляду на неможливість одночасної явки великої кількості учасників.

У зв'язку з перебуванням на військовій службі обвинувачених щодо них здебільшого судові провадження були зупинені, а в окремих випадках приймалися рішення про оголошення в розшук осіб, які, ймовірно, перебували на окупованих після 24 лютого 2022 року територіях України.

Та зрештою ефективність роботи була збережена переважно завдяки поширенню дистанційного судового провадження, можливості взяти участь у процесуальних діях та в судових засіданнях, використовуючи засоби відеозв'язку, зокрема й власні.

— Чи відстежуєте ви ті чи інші зміни в роботі антикорупційного суду порівняно з минулими роками?

— За моїми власними спостереженнями, однією з основних змін у роботі антикорупційного суду впродовж останніх років є підвищення рівня публічності та відкритості, а також готовність сприймати критику з огляду на очікування суспільства щодо гучних справ і «посадок». Публічне визнання тих чи інших складнощів і викликів, які виникають у процесі здійснення судочинства, висвітлення актуальних питань правозастосування та наявних прогалин у законодавстві всупереч гострій, подекуди необґрунтованій критиці свідчить про готовність суду формувати й реалізувати власну місію в комплексі заходів антикорупційної стратегії, а також надалі укріплювати задекларовані від самого початку роботи цінності.

ОЛЬГА ПРОСЯНЬОК

Народилася 1 січня 1981 року у Вінниці. У 2004 році закінчила Академію адвокатури України. Адвокат із 2006 року. У 2013 році здобула науковий ступінь кандидата юридичних наук. Керуючий партнер АО AVER LEX із 2012 року. Одна з провідних адвокатів у кримінальних і судових справах в Україні, відома своєю практикою захисту інтересів публічних осіб та бізнесу.

Її спеціалізація включає захист у складних антикорупційних провадженнях, корпоративних спорах, від спроб незаконного тиску і посягань на честь, гідність і ділову репутацію. Неодноразово була названа серед провідних жінок-лідерів в юридичній професії, які впливають на розвиток юридичного ринку. Її досягнення в кримінальній практиці відзначаються багатьма міжнародними і національними рейтингами. У дослідженнях Chambers and Partners та Who's Who Legal: Thought Leaders Global Elite вона відзначена на найвищих позиціях серед представників українського юридичного ринку у сфері White-Collar Crime. У 2023 році увійшла в робочу групу з питань боротьби з корупцією в Європі (ACE), створену в рамках European Criminal Bar Association (ECBA).

Водночас певною мірою вже відчувається своєрідна криза перевантаження антикорупційного суду, що безпосередньо впливає не лише на роботу суддів, але і на сторони та інших учасників проваджень. Зокрема, з метою дотримання засади розумних строків за відповідних умов завантаженості суд вимушений формувати графіки судових засідань на тривалі проміжки часу, подекуди навіть на найближче півріччя. Не завжди такий підхід можна вважати виваженим, оскільки передбачати появу тих чи інших обставин завчасно неможливо, натомість суд критично оцінює

будь-які подальші зміни попереднього графіка за ініціативою сторін.

Наостанок не можу залишити поза увагою явне підвищення значущості інституту угоди саме в корупційних кейсах упродовж останніх кількох років. Попри певні дискусії, що виникли після появи перших вироків антикорупційного суду за результатами затвердження угод, сформована судова практика вказує на відповідність таких угод інтересам суспільства та їх позитивний економічний ефект, особливо в умовах воєнного стану й потреби забезпечення стабільності економіки держави.

— Останнім часом значно збільшилась кількість кримінальних проваджень відносно топчиновників та олігархів. Чи свідчить це про підвищення ефективності роботи антикорупційних органів?

— Я би не стверджувала, що йдеться про збільшення кількості таких проваджень, натомість можу припустити, що відповідна робота з боку антикорупційних органів проводиться регулярно та поступово. Хоча, звісно, їхня професійність збільшується з огляду на напрацювання досвіду, єдиних стандартів, певної правозастосовної практики тощо. Імовірно, зараз ми спостерігаємо за результатами роботи, яка відбувалася і раніше, однак не проявлялася у вигляді повідомлень про підозру конкретним особам, застосування запобіжних заходів, висвітлення відповідної інформації з метою інформування суспільства щодо результатів роботи антикорупційних органів.

— Адвокати щораз більше нарікають на значні суми застави, застосування якої ініціює сторона обвинувачення як альтернативний тримання під вартою запобіжний захід. Чи дотримується ВАКС принципу співмірності під час вирішення цього питання?

— Я вважаю, що в основу такого підходу покладено принцип домінантності відшкодування збитків (шкоди), завданих кримінальним правопорушенням. Тобто, крім майнового та сімейного стану, ризиків перешкоджання кримінальному провадженню, суд враховує також і суму ймовірного збитку, завданого конкретною особою. Оцінювати, чи дотриманий таким чином принцип пропорційності, співмірності, необхідно в кожному конкретному випадку окремо. Хоча, на моє переконання, здебільшого складнощі виникають у тих випадках, коли мова йде про інкриміновану співучасть у вчиненні злочину, де важко оцінити ту саму пропорційність. Водночас ми спостерігаємо тенденцію дедалі частішого прийняття рішень про зміну запобіжного заходу по-

ступово в процесі досудового розслідування та судового провадження, у зв'язку з чим можна зробити висновок, що таким чином суд фактично створює запобіжники, щоб уникнути тих чи інших перешкоджань розслідуванню на перших, найбільш активних, етапах.

— Як ви можете прокоментувати висновок Верховного Суду відносно того, що перерахування застави на підтримку ЗСУ може розглядатися судом як пом'якшувальна обставина?

— По-перше, відповідне судове рішення приймається в разі не лише добровільної згоди заставодавця (якщо це не сам обвинувачений), але й ініційованого клопотання власне обвинуваченим. Адже застава вноситься на депозитний рахунок саме в його інтересах. Я переконана, що згаданий висновок Верховного Суду цілком відповідає засадам справедливого судового розгляду. Інколи чомусь залишають поза увагою основну мету кримінального провадження як такого. Особливо відповідна обставина підлягає врахуванню в провадженнях щодо корупційних кримінальних правопорушень, де доволі часто, враховуючи принцип індивідуалізації покарання, виправлення та перевиховання конкретної особи цілком можливе без ізоляції від суспільства. Натомість така практика однозначно стимулює перерахування істотних сум коштів на потреби держави, що позитивно впливає на забезпечення обороноздатності та підтримку економіки.

— Які антикорупційні кейси стали особисто для вас викликом у 2023 році?

— Насамперед особисто для себе як виклик я сприймаю антикорупційні кейси із захисту прав і законних інтересів осіб, що звернулися за правничою допомогою вже на етапі апеляційного оскарження рішень суду першої інстанції. Мабуть, не дивно, що саме такі кейси на практиці є надскладними. Адже, крім швидких темпів вивчення великого обсягу матеріалів справ, побудови власної стратегії захисту інтересів клієнта, крайньої обмеженості в наданні суду додаткових доказів, ти маєш враховувати всі ризики, наслідки та висновки, що вже набули прояву. Ба більше, суб'єктивне некоректне сприйняття судом тих чи інших обставин у разі недостатньо вмотивованої позиції захисту призводить до дисбалансу емоційного сприйняття судового провадження обвинуваченим, формує зневіру в справедливому судочинстві як закоренілий досвід. Саме тому, крім загальної роботи із захисту, такі кейси стають викликом щодо комунікації з підзахисним, зміни уявлень та сприйняття загалом судової системи.